

Українська мова

О, мова рідна, невмируща,
Хоча не в кожній хаті суца.
Віки в зневазі виживала,
За тебе голос подавала
Центральна Українська Рада,
Від Огієнка йшла порада,
Як рідну мову шанувати
Та її статус підіймати
До світових державних мов
У світлі райдужних обнов.
Тепер ти, мово, у Законі
І перейшла усі кордони.
Пора манкрутам зрозуміти,
Що кращої немає в світі:
Бо то є мова материнська,
Живе в ній сила велетенська,
Щоби духовно збагатитись,
Своїм походженням гордитись.

9.04.01 р.

Отримано: 15.03.2012 р.

Валерій Смолій

Інститут історії НАН України

ОЛЕКСАНДРОВІ ЗАВАЛЬНЮКУ — 60 ЛЮДИНА СУМЛІННОЇ Й ПОДВИЖНИЦЬКОЇ, ПРАЦІ

Ректор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Олександр Михайлович Завальнюк належить до когорти осіб, добре знаних в інтелектуальному просторі життя сучасного українського суспільства. Знаних не завдяки офіційним високим посадам, титулам, нагородам чи статкам, а добрими справами невтомної сумлінної й подвижницької праці на ниві безкорисливого служіння людям і Батьківщині. Саме завдячуючи їх енергії, дієвій волі, ініціативності, таланту мислити неординарно, масштабно й творчо, продовжують розвиватися, попри існуючі, вкрай несприятливі, обставини, освіта, наука, медицина й інші сфери гуманітарного буття соціуму. Саме їм в епохи розламів, потрясінь і криз випадає нелегка ноша слугувати промоторами якісних перетворень, стержнями нових формацій, що народжуються в суспільстві у процесі його вдосконалення. Висловлюючись образніше, скажемо, що вони становлять собою «сіль землі» народу українського, виступаючи носіями, хранителями і примножувачами його фундаментальних чеснот і традицій. Як правило, особистості такого масштабу завжди є творцями самих себе: духовних якостей соціо-психологічного образу, соціального статусу, авторитету, життєвої позиції тощо. І в цьому ракурсі постать О. Завальнюка не є виключенням. Все, чого досяг і ким

є, – результат самовідданої каторжної праці як на освітянській і науковій нивах, так і в діяльності адміністративної діяльності, помноженої на людинолюбство, талант, волю і цілеспрямованість у досягненні мети.

Його очі побачили земний світ 28 листопада 1951 р. у колісці козацької України – Черкащині, у містечку Сміла. Проте малою батьківщиною став Подільський край (с. Підпилип'я), де зростав, формувалися засади моралі, світобачення, характеру. Важливою віхою у становленні особистості стали роки навчання на історичному факультеті Кам'янець-Подільського педінституту імені Івана Огієнка), де вперше проявилися здібності до наукової роботи. У подальшому житті був учителем, служив у радянській армії, навчався в аспірантурі у стінах Кам'янець-Подільського педінституту ім. В. П. Затонського (нині національного університету імені Івана Огієнка), де вперше проявилися здібності до наукової роботи. У подальшому житті був учителем, служив у радянській армії, навчався в аспірантурі у стінах Київського державного педінституту (1980 р. захистив кандидатську дисертацію з проблем селянського руху у Правобережжі впродовж березня 1917 – січня 1918 р.), а з осені 1979 р. почав працювати викладачем кафедри історії СРСР і УРСР Кам'янець-Подільського педінституту.

80-ті – початок 90-х рр. ХХ ст. стали переломними у процесі його становлення як непересічної особистості, талановитого вченого і педагога. У скрутні 90-ті колектив історичного факультету двічі покладав на нього нелегку ношу деканської роботи. Виконання нового кола обов'язків, по-перше, засвідчило наявність таланту адміністратора-новатора власне як менеджера, а не схильного до авторитаризму бюрократа-виконавця. По-друге, продемонструвало існування рідкісного дару керівника – стратегічності мислення, яке дозволяло запобігати прорахункам у визначенні основних напрямів розвитку підрозділу, у комплексі розв'язувати різноманітні питання, що виникали у його функціонуванні, бачити головне, не розмінюючись на дрібниці. По-третє, проявилось вміння гармонійно поєднувати вірність кращим традиціям колективу факультету з відкритістю до сприйняття новацій. Витрачаючи майже увесь робочий час на адміністративну і викладацьку роботу, О.Завальнюк не полишав її наукової сфери діяльності. Упродовж деканства (1993-2001 рр.) опублікував понад 100 праць, більшість яких торкалася проблематики визвольних змагань українців 1917-1921 рр., зокрема становлення української вищої освіти.

Зміни, проведення яких вимагала вища освіта України на початку ХХІ ст., зумовили появу плеяди ректорів-новаторів, котрі, усвідомлюючи життєву необхідність наближення функціонування вітчизняних вишів до стандартів європейської освіти, з одного боку, переймали здобутки останньої, з другого, – намагалися зберегти кращі традиції власне української освіти. Яскравою постаттю серед них стає О.Завальнюк, котрому судилося з кінця 2001 р. очолити рідний ВНЗ. До честі молодого ректора, він наважився втілити у практику життя ту модель бачення його функціонування, що сформувалася в нього під впливом восьмирічного деканства та глибокого вивчення досвіду роботи українських і зарубіжних університетів. А відтак, опираючись на підтримку ректорату, вченої ради й колективу, послідовно, наполегливо й рішуче взяв курс на перетворення периферійного педуніверситету в один з кращих сучасних класичних українських університетів європейського зразка. В це важко повірити, але упродовж 10 років ректорування Олександра Михайловича виш на правду трансформувався в потужний освітній центр, в якому використання передових навчальних технологій поєднується з плідною науково-дослідною роботою. Нині в ньому навчається близько 8 тис. студентів на 10 факультетах за 34 спеціальностями, працює понад 700 викладачів, серед них 62 доктори наук і професори й понад 300 кандидатів наук і доцентів (упродовж 2002-2011 рр. захищено 17 докторських і 179 канди-

даських дисертацій). Не може не вражати кількість здійснених за цей час наукових публікацій – бл. 19 тис. одиниць. Таким чином університет перетворюється у важливий науковий центр країни. Вагомі успіхи дозволили йому у 2003 р. домогтися статусу класичного університету, а 2008 р. – національного.

Попри зайнятість адміністративною роботою, ректор слугує для членів колективу зразком надзвичайно плідної наукової творчості. Протягом 2002-2011 р. опублікував понад 300 праць, у т.ч. 24 монографії і книг-нарисів, 16 навчальних посібників і брошур (у цілому ж науковий доробок складає 530 робіт, у т.ч. 66 монографій, книг, брошур, посібників). Вони присвячені комплексній розробці проблематики становлення національної вищої освіти у добу визвольних змагань 1917-1921 рр., що, як з'ясував автор, органічно вписувалася у параметри європейської університетської освіти. Вона ж стала предметом дослідження докторської дисертації, успішно захищеної у кінці жовтня 2011 р. Водночас значну увагу приділяв дослідженню питань регіональної історії (історичного краєзнавства). Заснував й очолює наукову школу «Україна наприкінці XIX ст. – у 30-х р. XX ст.». Під його керівництвом підготовлено та захищено 6 кандидатських дисертацій. Не цурається копіткою редакторської роботи: особисто редагує такі видання, як «Освіта, наука і культура на Поділлі» (вийшло 16 томів) та «Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» (31 том). Член редколегії 4-х наукових фахових видань. Визнанням вагомому наукового внеску О. Завальнюка у вивчення історії України й розвитку освіти стало обрання у 2005 р. академіком Академії наук вищої освіти України.

Існує ще одна, дещо віддалена від науки й освіти, але пов'язана з ними сфера, в якій ректор спромігся себе реалізувати. Йдеться про громадську діяльність. Олександр Михайлович є членом Національної спілки краєзнавців України і Національної спілки журналістів України, Національної ради з питань краєзнавства, головою осередку Українського історичного товариства ім. М. С. Грушевського. У 2003-2006 рр. виконував обов'язки члена Кам'янець-Подільського міськвиконкому, а з 2010 р. – депутат обласної ради.

Нині заслужений працівник освіти України, професор Олександр Михайлович Завальнюк перебуває у розквіті творчих сил, сповнений нових творчих планів і задумів. Побажаємо йому міцного здоров'я, щастя, наснаги й Божого благословення.

Отримано: 20.01.2012 р.

Сергій Болтівець

ВІТАННЯ ЮВІЛЯРУ [О. ЗАВАЛЬНЮКУ]

Високошановний Олександр Михайловичу!

Колектив Інституту імені Г. С. Костюка Національної АПН України і Первинний осередок Всеукраїнського Товариства Івана Огієнка нашого інституту сердечно вітає Вас із 60-літнім ювілеєм!

Ваша подвижницька праця, спрямована на відновлення історичної постаті нашого народу, духовної вдачі українського генія – Івана Огієнка (Митрополита Іларіона), здійснюване впродовж багатьох десятиріч особисто Вами, Олександр Михайловичу, сповнює щирою повагою, натхненням і вдячністю наші серця!